

# Asiantuntijalausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

15.4.2020

**Asia:** E 61/2019 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n komission tiedonanto vihreän kehityksen ohjelmasta (Green deal)

Kiitän mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selvityksestä Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan. **Valiokunta on pyytänyt minua arvioimaan erityisesti kaupunkien ja kuntien roolia Euroopan vihreässä siirtymässä sekä pyytänyt hyödyntämään asiantuntijuuttani kansalaisten osallisuudesta ja sosiaalisen kestävyyden tematiikasta.** Rajaudun lausunnossani pääosin näihin aihealueisiin. Lausuntoni perustuu johtamani Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen rahoittaman tutkimushankkeen *Ketterä Kaupunki* (Dwellers in Agile Cities) 2016-2019 tuloksiin.

Yhteenvetona voin todeta, että Suomen ja EU-komission tavoitteet vihreän kehityksen ohjelmalle ovat kohtalaisen yhteneväiset: molempien tavoitteena on oikeudenmukainen ja hyvinvoiva yhteiskunta, joka on resurssitehokas ja ilmastopäästötön vuoteen 2050 mennessä. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden on poikkileikkava ilmastotyötä ja tasapuolisen toimintaympäristön varmistamiseksi tarvitaan toisiaan tukevia toimenpiteitä useilla politiikka-alueilla.

Nostan seuraavassa esiin kohtia, joilla on mielestäni erityistä merkitystä, kun pohdimme kaupunkien ja kansalaisten osallisuutta vihreän kehityksen ohjelmassa. Osallisuudella tarkoitan tässä yhteydessä yksilön mahdollisuutta vaikuttaa elinympäristöönsä ja kehittää sitä yhteisönsä täysivaltaisena jäsenenä. **Lausuntoni sisältää seitsemän suositusta teemoista, joiden osalta vihreän kehityksen ohjelman tavoitteenasettelua olisi syytä täsmentää.**

## Kansalaisten osallistuminen

EU-komission tiedonannossa korostetaan kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin suojelemista ympäristöongelmiin liittyviltä riskeiltä ja vaikutuksilta. EU:n tiedonanto alleviivaa oikeudenmukaista siirtymää, jossa kansalaisten osallisuus ja mukanaolo (inclusion) on äärimmäisen tärkeää. EU:n tiedonanto itseasiassa määrittää kansalaisten osallistumisen ja luottamuksen tärkeimmiksi tekijöiksi, jotta asiaan liittyvät politiikkatoimenpiteet hyväksytään. Tämä näkökulma sisältyy myös Valtioneuvoston tiedonantoon osiossa AIKA TOIMIA – YHDESSÄ: EUROOPPALAINEN ILMASTOSOPIMUS, mutta Valtioneuvoston tiedonanto ei ota mitään selkeää kantaa siihen, miten Suomi tukee näitä tavoitteita.

### Suositus 1:

Suomen tulisi jatkossa ilmaista selkeä kantansa vihreän kehityksen keskeisimpään tavoitteeseen, oikeudenmukaiseen siirtymään ja kansalaisten osallisuuteen. Suomen tulisi pohtia yksityiskohtaisemmin sitä, miten vihreän kehityksen ohjelmalle tärkeitä politiikkatoimenpiteitä edistetään läpinäkyvästi, kansalaisia osallistaen ja heidän luottamustaan kasvattaen. **Sosiaalisen kestävyyden näkökulmasta ohjelmassa tulisi asettaa nykyistä määrätietoisemmin kansalaista osallistavia tavoitteita** (esimerkiksi

kansalaisraadit ja osallistuva budjetointi joka kaupunkiin), listata tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ja niihin liittyviä indikaattoreita.

## Suositus 2:

Kansalaiset ovat tiedonannossa passiivisessa, vastaanottavassa roolissa. **Kansalaisten rooli tulee käsittää voimakkaammin proaktiivisina toimijoina ja paikallisen elinvoiman keskeisinä tekijöinä.** Viimeaikainen tutkimus osoittaa, että kansalaiset haluaisivat elää ja asua moninaisemmin ja innovatiivisemmin, kuin mitä nykyiset rakenteemme mahdollistavat. Vihreä kehitys tulisi julkilausua selkeä keinovalikoima kansalaisten aktiivisen osallistumisen tukemiseksi. Yhteisöllisen asumisen, kestävän liikkumisen ja kaupunkiyhteisöjen erilaiset vapaa-ajan ratkaisut vaativat tunnistamista ja huomiota. Näistä esimerkkeinä ovat mahdollisuudet toteuttaa ryhmärakennuttamisen ja kaupunkiviljelyn käytäntöjä nykyistä sujuvammin.

## Suositus 3:

**Suositan, että kaupungeissa toteutettavia kansalaislähtöisiä kierto- ja jakamistalouden käytäntöjä etsitään ja vahvistetaan nykyistä aktiivisemmin.** Kaupunkilaiset ovat enenevissä määrin kiinnostuneita tavaroiden ja liikkumisvälineiden yhteiskäytöstä, sekä asuntojen koon pienentyessä erilaisten yhteiskäyttöisten tilojen lisäämisestä. Näiden osalta tarvitaan toimenpiteitä kaupunkeja ja kiinteistönomistajia kohtaan, jotta he mahdollistavat joustavampia tilankäyttömahdollisuuksia ja edesauttavat jakamistalouden pilottihankkeita. Maankäyttö- ja rakennuslaissa voidaan ohjeistaa kaupunkeja tilojen joustavan väliaikaiskäytön mahdollistavien määräysten suhteen.

## Agenda 2030 tavoitteet suhteessa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan

EU-komission tiedonannossa korostetaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa keskeisenä välineenä globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030:n toteuttamiseksi. Tämä todetaan myös valtioneuvoston selvityksen ensimmäisellä sivulla. Kansainvälisen ja kansallisen kehityksen huomioon ottaen pitäisi Agenda 2030:n kantavan periaatteen – ketään ei jätetä jälkeen (”leave no-one behind”) – näkyä vielä konkreettisemmin koko vihreän kehityksen ohjelmassa ja erityisesti siihen liittyvien uusien politiikkojen suunnittelussa.

## Suositus 4:

Valtioneuvoston tiedonannossa eriarvoistuminen, ympäristöön ja terveyteen liittyvät riskit, sekä alueellinen epätasa-arvoistuminen jäävät hyvin vähälle tai olemattomalle huomiolle. **Esitän, että Vihreän kehityksen ohjelman kansallisessa toimeenpanossa varmistetaan, että kansalaisten eriarvoistuminen, ympäristöön ja terveyteen liittyvät riskit, sekä alueellisen epätasa-arvoistumisen uhka julkilausutaan ja niiden torjuminen näkyy konkreettisissa toimissa.** Sosiaaliset suhteet ja yhteisöt ovat tärkeä voimavara niin kansalaisten arjessa kuin poikkeustilanteissa. Vihreän siirtymän toteuttaminen edellyttää monimuotoisten sosiaalisten verkostojen muodostumista ja erilaisten yhteisöjen välisiä kohtaamisia. Paikalliset erityisyydet ja vahvuudet ovat sosiaalisesti kestävän ilmastotyön perusta.

## **Kaupungit Vihreän kehityksen ohjelman toteuttajina**

Vihreän kehityksen ohjelma sisältää useita tavoitteita, joiden toimeenpano tapahtuu kaupungeissa. On huomioitava, että kaupunkikehitys Suomen sisäisesti on hyvin erilaista, ja kaupunkien valmius toimia näiden tavoitteiden toteuttajina vaihtelee suuresti. Suomessa on jo nyt useita kaupunkia, joissa kestävyys on strategisen johtamisen keskiössä. Kestävyyden tavoitteissa korostuu kuitenkin monin paikoin ekologinen kestävyys. Sosiaalisen kestävyys tavoite on yhtä tärkeä ja se tukee vihreän siirtymän onnistunutta toteutusta. Kaupunkien ja kaupunkiseutujen toistaan poikkeavat profiilit on tunnistettava vihreän ohjelman toimeenpanossa. Samat ohjeistukset ja lainsäädäntö eivät sellaisenaan sovellu erikokoisiin kaupunkeihin.

### **Suositus 5:**

**Esitän, että ekologisen siirtymän ohella Suomi tavoittelee sosiaalisesti kestävästä siirtymästä.** Yhteiskunnan uudistaminen on yhteiskuntaan osallistumista. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteen tulee läpäistä erilaisilla profiileilla varustetut kaupungit ja kaupunkiseudut. Keskeisiä yhteiskunnan uudistamiseen tähtäävän politiikan keinoja ovat riittävät tiedot ja taidot uuden oppimiseen, yksilöiden ja yhteisöjen voimavaroja ja toimijuutta vahvistavat hyvinvointipalvelut sekä osallistumista monimuotoistavat ja päätöksenteon tietopohjaa laajentavat demokraattiset innovaatiot. Kaupunkien pitää kyetä tunnistamaan myös marginaalissa olevien kaupunkilaisten tarpeet, jos ne haluavat onnistua oikeudenmukaisen ekologisen siirtymän toteutumisessa.

### **Suositus 6:**

Koostaan, elinvoimastaan ja palvelurakenteestaan riippumatta kaupungit ovat tärkeitä alustoja tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle. Uudenlaiset kansallisesti ja kansainvälisesti ainutlaatuiset, kestävä kaupunkikehityksen moottorina toimivat innovaatioympäristöt puuttuvat Suomesta yksittäisiä esimerkkejä lukuun ottamatta. Kaupunkien edellytykset toimia mahdollistavina alustoina ovat jääneet pitkälti hyödyntämättä. Tällä hetkellä suomalaiset kaupungit eivät toimi kestävä kaupunkikehityksen suunnannäyttäjinä tai luonnonvarojen säästämistä edistävien ratkaisujen ideapajoina. Vihreän kehityksen ohjelman toteutumiselle on vaarana käydä kaupungeissa samalla tavoin.

**Esitän, että Suomessa vahvistetaan entisestään kaupunkipolitiikkaa kansallisesti ja kaupunkikohtaisesti strategisella tasolla.** Vihreän ohjelman tavoitteena on, että kaikki toimivat yhdessä. Kaikkien osallisuutta mahdollistava ja vahvistava kaupunkistrategia ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoite kiinnittyy luontevasti pohjoismaisen hyvinvointimallin universalistiseen perinteeseen ja luo samalla myönteisen näkymän yhteiskunnan uudistamiseen ihmislähtöisesti. Hyvinvoinnin ja tasa-arvon perinne antaa vahvan pohjan globaalisti jaettujen yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi ja vihreän ohjelman tavoitteita edistävällä tavalla.

### **Suositus 7:**

**Esitän, että kestävyysnäkökulman edelleen vahvistaminen maankäyttö- ja rakennuslaissa edesauttaisi kaupunkeja toteuttamaan kestävämpiä rakentamisratkaisuja.** Maankäyttö- ja rakennuslaki voi ottaa kantaa esimerkiksi kaupunkitilan toimintojen tiivistämiseen, puurakentamiseen ja kestäviä liikkumismuotoja tukeviin toimiin.

Kestävä siirtymä ja vihreän kehityksen ohjelman toteuttaminen tarvitsee meitä kaikkia.

**Tampereella 15.4.2020**

**Helena Leino**

[helena.leino@tuni.fi](mailto:helena.leino@tuni.fi)

**agilecities.fi**

Ympäristöpolitiikan yliopistonlehtori

Vuorovaikutteisen maankäytönsuunnittelun dosentti

Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta

#### **Lähteet:**

**Häikiö, Liisa (2018).** Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävän kaupunkikehityksen edistäminen. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 27-29. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.

**Laine, Markus (2018).** Kaupunkilaisten aika. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 45-47. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.

**Leino Helena, Laine Markus, Ikonen Anna-Kaisa (2018).** Voiko kaupunki uudistua ketterästi? – kiinnekohtina Helsinki, Tampere ja Seinäjoki. Tiede & edistys 2/2018.

**Leino, Helena (2018).** Kaupunki mahdollistajana. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 53-55. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.

# **Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle: EU:n vihreän kehityksen ohjelma**

Helena Leino, Ympäristöpolitiikan yliopistonlehtori,  
Vuorovaikutteisen maankäytönsuunnittelun dosentti  
Tampereen yliopisto

## **Arvioi keskittyä asiantuntijuusaloilleni:**

- Kaupunkien rooliin Euroopan vihreässä siirtymässä**
- Kansalaisten osallisuuteen**
- Sosiaalisen kestävyyskysymyksiin**

# **Seitsemän suositusta, joiden osalta vihreän kehityksen ohjelman tavoitteenasettelua olisi syytä täsmentää:**

1. **Sosiaalisen kestävyysnäkökulmasta ohjelmassa tulisi asettaa nykyistä määrätietoisemmin kansalaista osallistavia tavoitteita.**
2. **Kansalaisten rooli tulee käsittää proaktiivisina toimijoina ja paikallisen elinvoiman keskeisinä tekijöinä.**
3. **Kaupungeissa toteutettavia kansalaislähtöisiä kierto- ja jakamistalouden käytäntöjä etsitään ja vahvistetaan nykyistä aktiivisemmin.**
4. **Varmistetaan, että kansalaisten eriarvoistuminen, ympäristöön ja terveyteen liittyvät riskit, sekä alueellisen epätasa-arvoistumisen uhka julkilausutaan ja niiden torjuminen näkyy ohjelman konkreettisissa toimissa.**

**Seitsemän  
suositusta, joiden  
osalta vihreän  
kehityksen  
ohjelman  
tavoitteenasettelua  
olisi syytä  
täsmentää:**

5. Ekologisen siirtymän ohella Suomi tavoittelee sosiaalisesti kestäväää siirtymää.
6. Suomessa vahvistetaan entisestään kaupunkipolitiikkaa kansallisesti ja kaupunkikohtaisesti strategisella tasolla.
7. Kestävyysnäkökulman edelleen vahvistaminen maankäyttö- ja rakennuslaissa edesauttaa kaupunkeja toteuttamaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämpiä rakentamisratkaisuja.

# Kiitos!

## Lähteet:

**Häikiö, Liisa (2018).** Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 27-29. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.

**Laine, Markus (2018).** Kaupunkilaisten aika. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 45-47. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.

**Leino Helena, Laine Markus, Ikonen Anna-Kaisa (2018).** Voiko kaupunki uudistua ketterästi? – kiinnekohtina Helsinki, Tampere ja Seinäjoki. Tiede & edistys 2/2018.

**Leino, Helena (2018).** Kaupunki mahdollistajana. Teoksessa Kaupunkien aikakausi – kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:11, 53-55. Helsingin kaupunki, kaupungin kanslia.